

В. І. Вернадського : веб-сайт. URL: <http://conference.nbuv.gov.ua/report/view/id/1745> (дата звернення: 12.07.2024).

3. Теличко О. А., Рекун В. А. Розвиток правової системи у цифрову епоху. *Юридичний науковий електронний журнал*. № 1. 2022. С. 209–212. DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2022-1/53>

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-452-1-113>

ХАРАКТЕРИСТИКА ОКРЕМИХ НАПРЯМІВ ВИКОРИСТАННЯ ЗЛОЧИННИХ ДОХОДІВ ДЛЯ РОЗВИТКУ ТА САМОВІДТВОРЕННЯ ЗЛОЧИННИХ УГРУПОВАНЬ

Єлхін Олексій Володимирович

*аспірант кафедри криміналістики, детективної
та оперативно-розшукової діяльності*

*Національний університет «Одеська юридична академія»
м. Одеса, Україна*

Аналізуючи особливості використання доходів, сформованих за результатами злочинної діяльності для самовідтворення та забезпечення функціонування організованих злочинних угруповань слушно зауважити, що у наукових джерелах останні аналізуються крізь призму різних методологічних підходів від чисто кримінологічного до соціально-психологічного та культурологічного. У той же час, необхідно відзначити, що сучасні організовані злочинні угруповання перестали бути маргіналізованими структурами, а у своїй діяльності доволі часто використовують моделі та принципи організації роботи, котрі характерні для економічних структур. Відповідно, можна відзначити, що й використання доходів, які отримані за результатами злочинної діяльності відбувається за напрямками, які характерні для відповідних типів суб'єктів господарської діяльності.

Так, розпочинаючи безпосередній аналіз, перш за все слушно звернути увагу на використання таких доходів для покриття *поточних та операційних витрат*, злочинних угруповань або конкретних їх учасників. Необхідно відзначити, що у даному контексті, послуговуючись методологічним підходами, сформованими у межах економічної науки під операційними витратами необхідно розуміти витрати, які пов'язані із забезпечення стійкого функціонування відповідного організованого злочинного угруповання та здійснення ним конкретної форми базової злочинної діяльності. До таких операційних

(поточних) витрат, які компенсуються за рахунок доходів, отриманих за результатами злочинної діяльності можна віднести:

по-перше, витрати пов'язані із забезпеченням злочинного угруповання відповідною матеріально-технічною базою, яка необхідна для його стійкого та ефективного функціонування. У контексті цього, необхідно звернути увагу, що безпосередня структура таких витрат залежить від відповідної системи чинників до котрих, на нашу думку, слушно віднести: а) чисельність злочинного угруповання; б) базові форми злочинної діяльності, адже забезпечення операційних витрат злочинних угруповань загальнокримінальної та економічної спрямованості значно різняться зважаючи на потребу використання різного типу засобів для підтримання його існування та ефективного здійснення злочинної діяльності; в) територіального розповсюдження злочинної діяльності тощо.

У структурі такого блоку операційних витрат можна виокремити окремі підгрупи, які є типовими для усіх типів злочинних угруповань, а їх варіативність прямо корелюється із відповідною базовою формою злочинної діяльності конкретного ОЗУ, зокрема:

а) витрати пов'язані із придбанням зброя та засобів, які використовуються для безпосереднього здійснення злочинної діяльності, а саме:

– вогнепальної зброї, боєприпасів та інших вибухових речовин різного типу. У контексті цього, слушно звернути увагу, що така форма операційних витрат характерна для стійких злочинних угруповань, котрі тривалий час здійснюють злочинну діяльність, адже, як свідчить опрацювання матеріалів практики, на початкових етапах діяльності після формування відповідного ОЗУ для вчинення злочинів, кошти на придбання вогнепальної зброї та інших засобів не витрачаються, а такі об'єкти отримуються представниками злочинних угруповань за результатами вчинення відповідних кримінальних правопорушень, які пов'язані із заволодінням вогнепальною зброєю. Водночас, стійкість та тривалість злочинної діяльності прямо корелюється із безпекою ОЗУ, що зумовлює використання більш раціональної моделі його забезпечення зброєю шляхом її протиправного придбання, що, наразі, не викликає складнощів у зв'язку із функціонуванням стійкого кримінального ринку вогнепальної зброї та боєприпасів на що нами зверталась увага у попередніх підрозділах дисертаційного дослідження;

– засобів зв'язку, які використовуються під час вчинення конкретних кримінальних правопорушень та знищуються після його завершення;

– програмного забезпечення та інших програмних продуктів, а також пристроїв, необхідних для здійснення злочинної діяльності, наприклад обладнання для зчитування систем захисту транспортних засобів,

програмного забезпечення для вчинення економічних злочинів у кіберпросторі тощо;

– виготовлення різного типу документів, бланків тощо, які можуть використовуватись для вчинення різного типу кримінальних правопорушень економічної спрямованості;

б) витрати пов'язані із ситуативним залученням до вчинення конкретних кримінальних правопорушень спеціалізованого кадрового потенціалу, тобто осіб, які спеціалізуються на вчиненні конкретних видів кримінальних правопорушень, наприклад професійних злочинів, які вчиняють вбивства на замовлення, осіб, котрі можуть ефективно працювати із складним програмним забезпеченням, що використовується для вчинення конкретного кримінального правопорушення. Принагідно наголосити, що аналіз структури окремих злочинних угруповань свідчить, що залучення таких осіб може відбуватись за двома основними моделями, які й зумовлюють структуру та розмір відповідних операційних витрат: *по-перше*, особа входить до структури конкретного злочинного угруповання, залучаючись до вчинення конкретних кримінальних правопорушень за потреби, але забезпечення відповідного рівня життя таких осіб та підвищення їх професійних навиків повністю покладається на відповідне злочинне угруповання із підвищенням рівня матеріальної винагороди у разі залучення особи до вчинення конкретного кримінального правопорушення; *по-друге*, особа не входить до структури організованого злочинного угруповання і, фактично, відноситься до категорії автономних злочинців та залучається конкретним ОЗУ за домовленістю для вчинення конкретного кримінального правопорушення за відповідну грошову винагороду. Необхідно звернути увагу, що розмір операційних витрат за даним напрямом може суттєво різнитись, оскільки за наявними даними варіативність, наприклад, послуг осіб, які вчиняють вбивства на замовлення становить в середньому від 2000 до 20000 доларів США;

в) витрати пов'язані із втягненням/залученням до злочинної діяльності інших осіб з метою їх використання для реалізації різних технологій злочинної діяльності переважно економічної спрямованості, наприклад використання документів осіб, які ведуть маргінальний спосіб життя або знаходяться у скрутному матеріальному становищі для вчинення злочинів.

Характеризуючи операційні витрати, слушно звернути увагу, що вони можуть бути додатково розподілені на прямі та непрямі, зокрема на підставі визначеності їх кількісних показників та рівня прогнозованості. Щодо таких груп витрат необхідно звернути увагу, що прямі витрати, як правило, пов'язані із реалізацією відповідних стадій

організованої злочинної діяльності. Так, вивчення матеріалів практики свідчить, що для організованої злочинної діяльності характерними є повноструктурні способи її здійснення, які включають такі стадії: а) формування умислу; б) безпосередня підготовка до вчинення злочину чи серії злочинів; в) їх безпосереднє вчинення; г) приховування злочинної діяльності; д) інші форми посткримінальної поведінки, які можуть характеризуватись доволі тривалими проміжками часу. Зважаючи на викладене, наголосимо, що прямі витрати, як правило, спрямовуються на стадію підготовки та безпосереднього вчинення кримінального правопорушення, що й зумовлює відповідну систему їх ознак, зокрема: а) заздалегідь сформований кількісний показник; б) високий рівень прогнозованості; в) позитивне співвідношення із очікуваним доходом від злочинної діяльності.

Щодо непрямих витрат, то необхідно звернути увагу, що останні характеризуються високим рівнем не прогнозованості і, як правило, пов'язані і трансформацією моделі вчинення конкретного кримінального правопорушення – необхідність залучення додаткового кадрового потенціалу; придбання інших знарядь та засобів для вчинення злочину; усунення непрогнозованих перешкод для здійснення злочинної діяльності тощо.

У той же час, слушно зауважити, що найбільша питома вага непрямих (непрогнозованих) витрат пов'язана власне із стадією посткримінальної поведінки учасників організованих злочинних угруповань, яка прямо корелює із ефективністю реалізації конкретної форми злочинної діяльності, зокрема: а) витрати на професійну правничу допомогу у разі затримання окремих учасників організованого злочинного угруповання; б) витрати, пов'язані із фінансовою винагородою затриманих учасників організованого злочинного угруповання, які під час досудового розслідування, оцінюючи високий ступінь ризику притягнення до кримінальної відповідальності та засудження до покарання у виді позбавлення волі, займають лінію поведінки щодо конфронтації із правоохоронними органами, протидію розслідуванню з метою захисту від викриття інших учасників організованого злочинного угруповання, які не встановлені правоохоронними органами і знаходяться на волі; в) витрати пов'язані із наданням медичної допомоги учасникам організованих злочинних угруповань, які отримали вогнепальні поранення чи інші тілесні ушкодження поза межами офіційних закладів охорони здоров'я з метою уникнення їх викриття тощо; г) витрати, пов'язані із необхідністю тривалого переховування учасників організованих злочинних угруповань після вчинення кримінального правопорушення.